

В.Ф. Тищенко, к.е.н., доц.
Харківський національний економічний університет

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОБЛЕМ РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ В УКРАЇНІ

З метою розкриття ступеня висвітлення питань, присвячених розбудові економіки знань в нашій країні автором проведено бібліометричне дослідження авторефератів дисертацій захищених протягом 2000–2011 рр. Визначено основні питання, що піднімаються дослідниками в роботах: основні категорії та поняття економіки знань; розповсюдження ідей розбудови економіки знань в нашій країні; підходи до вирішення проблем діагностики та оцінювання рівнів розвитку економіки знань на різних етапах еволюції. Вивчення вже існуючого доробку в сфері економіки знань дозволило виявити проблемні моменти, які залишаються невирішеними на даний момент. Аналіз підтвердив фрагментарність вітчизняних досліджень у сфері економіки знань. Не виявлено жодної роботи, яка б була присвячена дослідженню та розкриттю теоретичних і практичних основ взаємозв'язку складових економіки знань, структурному аналізу, оцінки та діагностики рівнів розвитку економіки знань у регіональному аспекті. Отже, ряд теоретичних і практичних аспектів щодо розробки науково-обґрунтованого підходу до розвитку економіки знань та методології оцінювання її рівнів в нашій країні залишається й досі не висвітленим. Це зумовлює необхідність подальшої розробки обраного напряму дослідження.

Ключові слова: економіка знань, знання, дані, інформація, суспільство.

Постановка проблеми. Становлення економіки знань та формування провідних позицій творчої праці висувають ряд теоретичних проблем, зумовлених особливостями епохи переважання інформаційних продуктів і технологій, що вже настала. У ході новітніх соціальних, економічних та інституційних трансформацій змінюється роль держави, правила та форми її участі в економіці, а також механізми взаємодії з приватним сектором. Концепція економіки знань поступово стає основною теоретичною базою політики економічного зростання, розкриває нову роль і місце інтелекту людини в інформаційному суспільстві, вплив інформації як головної продуктивної сили і суб'єкта виробництва на розвиток економічних систем. Для створення умов стабільного економічного зростання, переважно в тих сферах, де Україна є поки ще конкурентоспроможною, необхідна чітка координація дій, спрямованих на модернізацію економіки та суспільства в науковій, технологічній, організаційній та виробничій сферах з домінуванням освіти, науки та інновацій. Отже, питання щодо формування та розвитку економіки знань та особливостей цього процесу є актуальними як з наукової, так і з практичної точок зору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Враховуючи багатоплановість проблем формування та розвитку економіки знань, її взаємозв'язку з різними аспектами функціонування на різних рівнях економічної системи, окремі питання цієї тематики вивчалися багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими різних шкіл та напрямків. Серед вітчизняних науковців варто виділити В.Геєця [4], праці якого наголошують на тому, що економіка знань є підґрунтям і головною складовою «інноваційної економіки»; Л.Федулову [21], яка аналізує економіку знань як новий технологічний рівень господарювання; Ю.Бажала [1], який займається питаннями економічної теорії й вивчає теорію та практику розбудови економіки знань; В.Вернадського [2], який виявив і обґрунтував тенденцію швидкого та потужного зростання впливу науки та наукового знання на всі сфери суспільного життя, у тому числі на соціально-політичну сферу тощо. У центрі уваги науковців знаходяться дослідження еволюції та визначення сутності й ключових ознак нової економіки, її форм розвитку, обґрунтування стратегій розвитку в умовах нових ресурсних викликів. Дебатуються питання, чи є товариство переходом від аграрного і потім індустріального суспільства до нової ери суспільного розвитку або це всього лише наступний етап розвитку індустріального суспільства.

Мета дослідження. Зважаючи на те, що тематика дисертаційних досліджень, особливо докторських, є одним із результатів наукової діяльності, своєрідним засобом розвитку науки й демонструє сучасні проблеми в науці та практичній діяльності відповідного періоду, проведемо суцільне дослідження захищених дисертацій українськими вченими з метою визначення актуальності наукового напрямку – розбудова економіки знань у нашій країні.

Викладення основного матеріалу дослідження. З метою вивчення вже існуючого доробку у сфері економіки знань, підходів до вирішення проблем діагностики та оцінювання рівнів її розвитку на різних етапах еволюції, розповсюдження ідей, методів, категорій і з'ясування проблемних моментів систематизуємо вхідний масив інформації (здійснено вибірку в електронному каталозі авторефератів дисертацій Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського [15]) за такими напрямками: за роками захисту; за галуззю науки; за місцем виконання роботи; за ключовими елементами дослідження згідно обраного напрямку з урахуванням елементів наукової новизни. Проведене групування та аналіз

авторефератів дисертаційних робіт за період з 2000 по 2011 рр. (табл. 1) вказують, що дана проблематика не є достатньо опрацьованою. На сьогодні визначено 17 дисертаційних робіт (з них лише 4 докторські роботи), а розкриті в них питання стосуються окремих аспектів розвитку економіки знань в нашій країні, дослідження мають несистематичний характер та фрагментарні результати (рис. 1).

Рис. 1. Аналіз авторефератів дисертацій економічного спрямування, пов'язаних з дослідженням проблем розбудови економіки знань в Україні (складено автором)

Проаналізувавши дані, наведені на рисунку 1, зазначимо, що:

- дослідження у даному напрямі почали з'являтися в дисертаційних роботах починаючи з 2003 р., що є свідченням підвищення інтересу до обраного напрямку дослідження;
- у більшості випадків дослідження сфери економіки знань є лише розділом або параграфом наукової праці, а переважна більшість робіт присвячена таким аспектам, як вивчення особливостей економіки знань та її базових категорій «дані», «інформація», «інтелект», «знання»;
- спостерігається зростання динаміки захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидат економічних наук і доктор економічних наук у 2010 р., що обумовлено трансформаційними та інтеграційними процесами в економіці, різким розширенням інформаційного простору і, як наслідок, приділенню уваги науковим розробкам зарубіжних вчених.

Слід зазначити, що при проведенні дослідження питань у сфері розбудови економіки знань була виявлена тенденція формування окремих наукових осередків з даної проблематики, які мають дуже вузький регіональний розкид (рис. 2).

Таблиця 1

Результати аналізу авторефератів дисертацій економічного спрямування, пов'язаних із дослідженням проблем розбудови економіки знань (ЕЗ) в Україні (макро- та мезоекономічні аспекти) за період 2000–2011 рр.

Бібліографічні дані (автор, назва)	Місце виконання роботи	Галузь науки	Ключові питання дослідження в рамках дисертаційної роботи							
			визначення місця України за рівнем ЕЗ в загальному економічному просторі	теоретико-методологічне підґрунтя дослідження генезису базових категорій ЕЗ	виокремлення характерних ознак ЕЗ	методологічні засади реалізації розвитку ЕЗ з урахуванням інтегрованої дії її структурних компонентів: інновації, освіта та ІКТ	розробка методичного інструментарію оцінки рівня розвитку ЕЗ за складовими	формування бази оцінки рівня розвитку ЕЗ	комплексна оцінка та діагностика рівня розвитку ЕЗ в регіонах	структурний аналіз та діагностика проблемних компонентів ЕЗ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003 р.										
Щербініна Ю.С. Формування інформаційного ринку в перехідній економічній системі [25]	Харків	08.01.01	–	X		–	–	–	–	–
2004 р.										
Радченко Я.Ю. Знання як стратегічний ресурс сталого економічного розвитку [17]	Харків	08.01.01	–	Δ	Δ	–	–	–	–	–
Голікова Н.В. Людський капітал як фактор зростання та розвитку економіки [5]	Київ	08.01.01	–	Δ	Δ	–	–	–	–	–
2005 р.										
Вечорковскі Р.З. Управління знаннями при формуванні конкурентних переваг підприємства [3]	Луганськ	08.06.01	–	X		–	–	–	–	–
2007 р.										
Хомин О.В. Інтелектуальне підприємництво як форма становлення економіки знань [23]	Харків	08.00.01	Δ	Δ	Δ	–	–	–	–	–
Хамініч С.Ю. * Методологія управління конкурентоспроможністю підприємств на засадах освітнього потенціалу [22]	Донецьк	08.00.03	–	–	Δ	–	–	–	–	–

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2009 р.										
Манжура О.В. Інтелектуальна власність як чинник формування економіки знань [13]	Київ	08.00.01	–	Δ	Δ	–	–	–	–	–
Шкурупій О.В.* Інтелектуальний капітал у суспільному відтворенні [24]	Київ	08.00.01	–	Δ	Δ	–	–	–	–	–
Стрижеус Л.В. Формування регіональної політики соціально-орієнтованого розвитку економіки [20]	Луцьк	08.00.05	–		Δ	–	–	–	–	–
2010 р.										
Корнєєва Т.М. Державна політика у сфері економіки знань [9]	Київ	08.00.03	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	
Старовойт О.В. Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти [19]	Київ	09.00.10	–	Δ	Δ	–	–	–	–	–
Пащенко О. В. Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань [16]	Харків	08.00.01	–	Δ	Δ	–	–	–	–	–
Куцай Н. С. Організаційно-економічний механізм становлення інноваційного потенціалу регіону [11]	Луцьк	08.00.05	–	Δ	Δ	–	–	–	–	–
Ямненко Г. Є. Підприємство, орієнтоване на знання, як основа відродження легкої промисловості України [26]	Київ	08.00.04	–	Δ	Δ	X	–	–	–	–
Комендант О.В. Трансформація ринку праці в глобальній інформаційній економіці [7]	Київ	08.00.02	–	Δ	Δ	X	–	–	–	–
Мойсеєнко І.П.* Управління інтелектуальним потенціалом суб'єктів господарювання в національній економіці [14]	Львів	08.00.03	–	Δ	Δ	X	–	–	–	–
2011 р.										
Куклін О. В.* Трансформація інституту вищої освіти в умовах становлення економіки знань [10]	Київ	08.01.01	–	Δ	Δ	X	–	–	–	–

Примітка: * – автореферат на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук; Δ – питання розглядалися з урахування аспекту розбудови економіки знань; X – питання розглядалися відокремлено від розуміння комплексності процесів становлення економіки знань у взаємозв'язку зі складовими: інновації, освіта та ІКТ

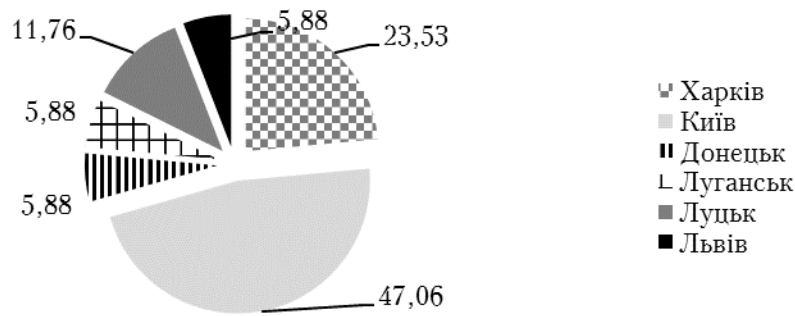

Рис. 2. Структурування авторефератів дисертацій економічного спрямування, пов'язаних із дослідженням проблем розбудови економіки знань в Україні в розрізі регіонів, відсотків (складено автором)

Наукова спільнота з вивчення даної проблематики зосереджена в історично найбільших наукових центрах нашої країни – м. Київ (інститут економіки та прогнозування НАН України) та м. Харків (Національний університет ім. В.Н. Каразіна).

Аналіз робіт з точки зору галузей науки свідчить, що найбільша увага питанням, пов'язаним з економікою знань, присвячена в: економічній теорії (08.01.01), економічній теорії та історії економічної думки (08.00.01.) та економіці та управлінні національним господарством (08.00.03).

На жаль, велика кількість літератури з теми дослідження переповнена зарубіжною практикою, яку доволі важко адаптувати до українських умов, оскільки не враховується специфіка вітчизняної статистичної бази. На нашу думку, використання міжнародних індексів для оцінювання стану економіки знань не відповідає особливостям розвитку вітчизняної практики.

З огляду на це, цікавою, на наш погляд, є робота Т.М. Корнєєвої [9] («Державна політика у сфері економіки знань» – 2010 р.), виконана на базі інституту економіки та прогнозування НАН України під керівництвом д.е.н., професора Л.І. Федулової. Це єдина робота за 11 років дослідження, в якій автор здійснив спробу системно підійти до вивчення особливостей економіки знань, запропонував параметри ідентифікації складових економіки знань (сфера науки й освіти, інноваційної діяльності, високотехнологічного виробництва та ІКТ) та методичний інструментарій їх оцінки.

Не виявлено жодної роботи, яка б була присвячена дослідженню та розкриттю теоретичних і практичних основ взаємозв'язку складових економіки знань, структурному аналізу, оцінки та діагностики рівнів розвитку економіки знань в регіональному аспекті.

Отже, маємо ситуацію, що при дуже малій кількості робіт й досі залишаються науково не обґрунтованими багато аспектів у сфері розбудови економіки знань в нашій країні.

З огляду на це, пропонуємо подальше дослідження провести в рамках базових складових економіки знань: інновації, освіта та ІКТ, дослідивши автореферати дисертацій за цими напрямками. Групування робіт проведемо за вже обраними раніше напрямками, а за результатами наукової новизни виокремимо лише ті роботи, в яких автори розглядають питання, пов'язані з вивченням динаміки розвитку цих складових, методиками формування системи оціночних показників та визначенням їх рівнів розвитку.

Проведене у такий спосіб групування свідчить (рис. 3):

найбільш дослідженою протягом 11 років є інноваційна складова економіки знань (більше 1 % робіт серед загальної кількості захищених робіт з економічних наук);

дослідження стосовно сфери освіти та ІКТ, пов'язані з аспектами розвитку економіки знань носять безсистемний вибірковий і не перевищують навіть 1 % робіт.

Здійснивши вибірку в електронному каталозі авторефератів дисертацій Російської Федерації [7] за ключовими словами, було виявлено 111 дисертаційних досліджень (з них 34 докторські роботи) за останні 11 років, що пов'язані з тематикою розбудови економіки знань. Основну увагу в роботах присвячено проблемам теоретичного характеру: визначені методологічні принципи дослідження «феномену економіки знань», основні контури стратегії формування економіки знань, досліджено категоріальний апарат та вектори подальшого розвитку.

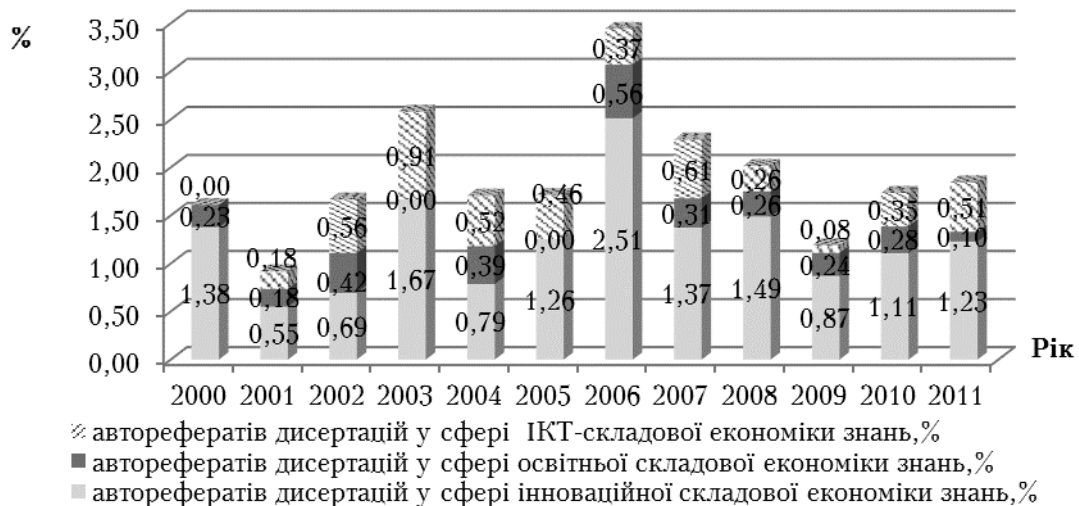

Рис. 3. Аналіз авторефератів дисертацій економічного спрямування, опосередковано пов'язаних з дослідженням проблем розвитку в розрізі складових економіки знань, відсотків (складено автором)

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, здійснений бібліометричний аналіз дисертаційних робіт, виконаних в Україні та присвячений питанням розбудови економіки знань перебуває на початковій стадії, підтверджується фрагментарність вітчизняних досліджень, ряд теоретичних і практичних аспектів щодо розробки науково-обґрунтованого підходу до розвитку економіки знань та методології її оцінювання в нашій країні залишається й досі не висвітленим. Аналіз географії досліджень виявив два найбільші наукові центри – м. Київ та м. Харків. Науковці путаються в основних поняттях та категоріях економіки знань. Теорія розбудови економіки, заснованої на знаннях значно заборгувала перед практикою. Затверджені теми дисертаційних робіт свідчать, що найближчим часом ситуація не зміниться. Це зумовлює необхідність подальшої розробки обраного напрямку дослідження.

Список використаної літератури:

1. Бажал Ю.М. Знаннєва економіка — економіка конкурентоспроможності / Ю.М. Бажал // Інформаційне суспільство. Шлях України. – К. : Бібліотека інформаційного суспільства, 2004. – С. 219–224.
2. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1991. – 271 с.
3. Вечорковскі Р.З. Управління знаннями при формуванні конкурентних переваг підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / Р.З. Вечорковскі ; Східноукр. нац. ун-т імені Володимира Даля. – Луганськ, 2005. – 20 с.
4. Гесць В. Характер перехідних процесів до економіки знань / В.Гесць // Економіка України, 2004. – № 4. – С. 4–14.
5. Голікова Н.В. Людський капітал як фактор зростання та розвитку економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 / Н.В. Голікова ; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2004. – 23 с.
6. Казарян Г.Г. Ретроспективний аналіз наукової літератури за напрямком “Посередницькі операції” / Г.Г. Казарян // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1(59). – С. 83–89.
7. Каталог дисертацій и авторефератов по специальностям ВАК РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/>
8. Комендант О.В. Трансформація ринку праці в глобальній інформаційній економіці : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / О.В. Комендант ; Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2010. – 21 с.
9. Корнєєва Т.М. Державна політика у сфері економіки знань : автореф. дис. ... канд. економ. наук : спеціальність 08.00.03 / Т.М. Корнєєва. – К., 2010. – 28 с.
10. Куклін О.В. Трансформація інституту вищої освіти в умовах становлення економіки знань : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.01.01 / О.В. Куклін ; ДВНЗ "Київ. нац. ун-т імені Вадима Гетьмана". – К., 2011. – 34 с.
11. Куцай Н.С. Організаційно-економічний механізм становлення інноваційного потенціалу регіону : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Н.С. Куцай ; Луцьк. нац. техн. ун-т. — Луцьк, 2010. – 18 с.
12. Легенчук С.Ф. Аналіз дисертаційних досліджень з проблем стратегічного обліку / С.Ф. Легенчук, Л.Й.

- Юрківська* // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 3 (57). – С. 82–85.
13. *Манжура О.В.* Інтелектуальна власність як чинник формування економіки знань : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 / *О.В. Манжура* ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т імені Вадима Гетьмана". – К., 2009. – 20 с.
 14. *Мойсеєнко І.П.* Управління інтелектуальним потенціалом суб'єктів господарювання в національній економіці : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / *І.П. Мойсеєнко* ; Львів. нац. ун-т імені Івана Франка. – Л., 2010. – 36 с.
 15. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua
 16. *Пащенко О.В.* Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 / *О.В. Пащенко* ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2010. – 15 с.
 17. *Радченко Я.Ю.* Знання як стратегічний ресурс сталого економічного розвитку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 / *Я.Ю. Радченко* ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2004. – 16 с.
 18. *Скрипник М.І.* Аналіз авторефератів дисертацій за напрямом "Управлінський облік" за період з 1991–2010 рр. / *М.І. Скрипник* // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 4 (54). – С. 177–184.
 19. *Старовойт О.В.* Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.10 / *О.В. Старовойт* ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2010. – 18 с.
 20. *Стрижеус Л.В.* Формування регіональної політики соціально-орієнтованого розвитку економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / *Л.В. Стрижеус* ; Луц. нац. техн. ун-т. — Луцьк, 2009. – 20 с.
 21. *Федулова Л.І.* Концепція економіки знань в світовій науковій теорії та практиці / *Л.І. Федулова* // Вісник Хмельницького нац. ун-ту. – 2005. – № 43 (72), Ч. 2. – С. 23–34.
 22. *Хамініч С.Ю.* Методологія управління конкурентоспроможністю підприємств на засадах освітнього потенціалу : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / *С.Ю. Хамініч* ; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 31 с.
 23. *Хомин О.В.* Інтелектуальне підприємництво як форма становлення економіки знань : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 / *О.В. Хомин* ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. — Х., 2007. — 19 с.
 24. *Шкурупій О.В.* Інтелектуальний капітал у суспільному відтворенні : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.01 / *О.В. Шкурупій* ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". – К., 2009. – 33 с.
 25. *Щербініна Ю.С.* Формування інформаційного ринку в перехідній економічній системі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 / *Ю.С. Щербініна* ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2003. – 19 с.
 26. *Ямненко Г.Є.* Підприємство, орієнтоване на знання, як основа відродження легкої промисловості України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / *Г.Є. Ямненко* ; Київ. нац. ун-т технології та дизайну. – К., 2010. – 20 с.

ТИЩЕНКО Вікторія Федорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи Харківського національного економічного університету.

Наукові інтереси:

- розбудова економіки знань в Україні;
- розвиток інституту публічно-приватного партнерства.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2013

Тищенко В.Ф. Ретроспективний аналіз дисертаційних досліджень з проблем розбудови економіки знань в Україні

Тищенко В.Ф. Ретроспективний аналіз дисертаційних досліджень по проблемам розвитку економіки знань в Україні

Tyshchenko V.F. Retrospective analysis of dissertation research on the development of knowledge economy in Ukraine

УДК 657

Тищенко В.Ф. Ретроспективний аналіз дисертаційних досліджень по проблемам розвитку економіки знань в Україні / В.Ф. Тищенко

С целью раскрытия степени освещения вопросов, посвященных развитию экономики знаний в нашей стране автором проведен библиометрические исследования авторефератов диссертаций защищенных в течение 2000-2011 лет. Определены основные вопросы, поднимаемые исследователями в работах: основные категории и понятия экономики знаний; распространения идей развития экономики знаний в нашей стране; подходы к решению проблем диагностики и оценки уровней развития экономики знаний на различных этапах эволюции. Изучение уже существующих наработок в сфере экономики знаний позволило выявить проблемные моменты, которые остаются нерешенными на данный момент. Анализ подтвердил фрагментарность отечественных исследований в сфере экономики знаний. Не обнаружено ни

одной работы, которая была посвящена исследованию и раскрытию теоретических и практических основ взаимосвязи составляющих экономики знаний, структурному анализу, оценке и диагностике уровней развития экономики знаний в региональном аспекте. Итак, ряд теоретических и практических аспектов по разработке научно-обоснованного подхода к развитию экономики знаний и методологии оценки ее уровней в нашей стране остается и до сих пор не освещен. Это обуславливает необходимость дальнейшей разработки выбранного направления исследования.

Ключевые слова: экономика знаний, знания, данные, информация, общество.

УДК 657

Retrospective analysis of dissertation research on the development of knowledge economy in Ukraine / V.F. Tyshchenko

To demonstrate the degree of coverage devoted to the development of the knowledge economy in our country, the author conducted bibliometric research abstracts of theses are protected during 2000-2011 years. The main issues raised by researchers at work: basic categories and concepts of knowledge economy, spreading the ideas of building a knowledge economy in our country, the approaches to the problems of diagnosis and evaluation of the development of the knowledge economy at different stages of evolution. The studying of the existing acquires in the field of the knowledge economy revealed bottlenecks that remain unresolved at this time. The analysis confirmed the fragmentation of national research in the knowledge economy. There is not found any work that would have been devoted to the investigation and disclosure of the theoretical and practical foundations of the relationship of the components of the knowledge economy, structural analysis, evaluation and diagnosis levels of development of the knowledge economy in the regional context. Consequently, a number of theoretical and practical aspects on the development of science-based approach to the development of the knowledge economy and the methodology of evaluating its levels in our country is still not illuminated. Is a need to further develop the chosen direction of research.

Keywords: knowledge economy, knowledge, data, information, society.